

Monitoring dranken en tussendoortjes op school 2021

Samenvatting resultaten

Naar aanleiding van [de engagementsverklaring rond dranken en tussendoortjes op school](#)

Engagementsverklaring rond dranken en tussendoortjes op school

Om scholen te ondersteunen om tot een evenwichtig aanbod van dranken en tussendoortjes te komen, ondertekenden in 2016 de toenmalige Vlaamse minister van Onderwijs en minister van Welzijn, samen met verschillende partners uit de voedingsindustrie, de koepel van automaatleveranciers, vertegenwoordigers voor (drink)water, cateraars, het Vlaams Instituut Gezond Leven vzw en onderwijspartners een engagementsverklaring.

Dit engagement had als doel scholen te motiveren en te ondersteunen om tegen het schooljaar 2020–2021 een evenwichtig en gevarieerd aanbod van dranken en tussendoortjes te voorzien. De doelstelling was dat scholen tegen 2021 geen suikerrijke dranken en suiker- en vetrijke tussendoortjes meer aanbieden uit de uitdoofcategorie van de aanbevelingen rond dranken en tussendoortjes, en dat basisproducten uit het aanmoedigingsbeleid ruim beschikbaar zijn in scholen.

Om na te gaan of deze doelstellingen werden behaald bracht Het Vlaams Instituut Gezond Leven vzw in 2018 en in 2021 het aanbod van dranken en tussendoortjes in basis- en secundaire scholen in kaart. Dit rapport is een samenvatting van de resultaten in 2021.

Vlaams Instituut Gezond Leven
Gustave Schildknechtstraat 9
1020 Brussel
Tel: 02/422 49 49
Website: www.gezondeschool.be
E-mail: info@gezondleven.be

©Vlaams Instituut Gezond Leven, 2021

BASISONDERWIJS

Net zoals in 2018, werden alle scholen uit het basisonderwijs gevraagd om deel te nemen aan de monitoring. In 2021 vulden 437 van de 2693 basisscholen de vragenlijst in, waarvan 314 scholen het einde van de vragenlijst hebben bereikt. Deze scholen zijn niet noodzakelijk dezelfde als de deelnemende scholen in 2018, wat betekent dat kleine verschillen in percentages (< 5%) tussen 2018 en 2021 verwaarloosbaar zijn. De groep geeft een correcte weerspiegeling van de populatie¹ wat betreft de schoolkenmerken 'onderwijstype', 'onderwijsniveau' en 'grootte van de school'. Enkel scholen uit het GO! onderwijs en scholen met een percentage indicatorleerlingen tussen de 41–60% en tussen de 61–80% waren ondervertegenwoordigd.

DRANKEN

Richtlijnen: <https://www.gezondleven.be/files/voeding/Aanbevelingen-dranken-basisonderwijs.pdf>

 Thee, koffie (zonder toevoeging van suikers)	Bij voorkeur niet (in afbouw)	Voor deze dranken wordt een uitdoof-/ontmoedigingsbeleid gevoerd. Deze dranken biedt de basisschool bij voorkeur niet aan. Biedt de school deze momenteel nog aan, dan wordt dit aanbod afgebouwd.
 Gezoete melkdranken en calciumverrijkte sojadranken (met fruit, vanille of chocolade)		
 Groentesap		
 Gearomatiseerde waters (zonder toegevoegde suikers en/of zoetstoffen)		
 Fruitsap (sinds 2011 is wettelijk vastgelegd dat fruitsap geen toegevoegde suikers mag bevatten)		
 Dranken op basis van granen, noten en zaden (zonder en met toegevoegde suikers) - geen volwaardig alternatief voor melk en calciumverrijkte sojaproducten		

Doelstelling engagementsverklaring: 100 % van de basisscholen biedt tegen het schooljaar 2020–2021 geen dranken meer aan uit de uitdoofcategorie 'bij voorkeur niet'.

In 2021 biedt van de deelnemende basisscholen²:

- 85% nooit **fruitsap** aan (t.o.v. 67% in 2018; 48% in 2015; 30% in 2012);
 - 11% biedt 4 tot 5 keer per week fruitsap aan.
 - Van die die nog fruitsap aanbieden, geeft 24% aan dat enkel bij speciale gelegenheden te doen, 75% biedt ze aan tijdens de (middag)pauzes, 1% op elk moment van de dag.
- 91% nooit **gezoete melk- en calciumverrijkte sojadranken** aan (t.o.v. 85% in 2018; 53% in 2015; 39% in 2012);
 - 6% biedt 4 tot 5 keer per week gezoete melk- en calciumverrijkte sojadranken aan.

¹ Hoewel de steekproef een correcte weerspiegeling geeft van de populatie voor de meeste schoolkenmerken, dient men in het achterhoofd te houden dat het om een relatief klein aantal scholen gaat.

² Scholen werden gevraagd om voor elk van de dranken uit de uitdoofcategorie aan te geven hoe vaak en wanneer deze beschikbaar zijn voor de leerlingen op school.

- Van die die deze dranken nog aanbieden geeft 28% aan dat enkel bij speciale gelegenheden te doen, 72% biedt ze aan tijdens de (middag)pauzes, 1% op elk moment van de dag.
- 91% nooit **koffie of thee** aan (86% in 2018);
- 99% nooit **groentesap** aan (99% in 2018);
- 99% nooit **gearomatiseerd water** (zonder toegevoegde suikers en/of zoetstoffen) aan (97% in 2018);
- 99% nooit **dranken op basis van granen, noten en zaden** aan (100% in 2018).

→ Voor het aanbod van dranken uit de uitdoofcategorie, zien we in 2021 een positieve evolutie ten opzichte van voorgaande jaren. Zo kiezen steeds meer scholen ervoor om fruitsap (↑ 18% t.o.v. 2018; ↑ 37% t.o.v. 2015), gezoete melk- en calciumverrijkte sojadranken (↑ 6% t.o.v. 2018; ↑ 38% t.o.v. 2015), en koffie of thee (↑ 5% t.o.v. 2018) niet meer aan te bieden op school. Groentesap, gearomatiseerd water en dranken op basis van granen, noten en zaden werden in 2018 al amper aangeboden. De daling van 1% bij de categorie dranken op basis van granen, noten en zaden is verwaarloosbaar, en kan te wijten zijn aan het feit dat de deelnemende scholen in 2018 niet noodzakelijk dezelfde zijn als in 2021. Ondanks de positieve evolutie is de 100%-doelstelling rond het uitdoofbeleid niet volledig behaald. Een belangrijke noot daarbij is dat een deel van deze scholen énkél bij speciale gelegenheden producten uit de uitdoofcategorie aanbiedt. Dat is in overeenstemming met de aanbevelingen bij het aanbod van dranken en tussendoortjes op school. Een groter deel van de scholen die nog steeds dranken uit het uitdoofbeleid aanbieden, doet dat echter op meer regelmatige basis. Het is vooral deze laatste groep van scholen waarop we in de toekomst moeten blijven inzetten.

TUSSENDOORTJES

Richtlijnen: <https://www.gezondleven.be/files/voeding/Aanbevelingen-tussendoortjes-BaO-en-SO.pdf>

 <ul style="list-style-type: none">Koffiekoeken, croissants, donuts, worstenbroodjeKoeken met chocolade of vullingWafels, cake, taartSnoep, chocolade, snoeprepenChips en andere zoute snacks	Bij voorkeur niet (in afbouw)	Voor deze tussendoortjes wordt een uitdoof-/ontmoedigingsbeleid gevoerd. Deze tussendoortjes bij voorkeur niet aanbieden. Biedt de school deze momenteel nog aan, dan wordt dit aanbod afgebouwd. (bv. wafels zijn duurder dan fruit en worden enkel tijdens de middagpauze aangeboden).	• Occasioneel (bv. op schoolfeesten, opendeurdagen,...) kan een (kleine) portie van deze producten aangeboden worden. Bv.: kies voor de kleine of minivorm van een snoepreep in plaats van de standaardportie.
--	---	--	--

Doelstelling engagementsverklaring: 100% van de basisscholen biedt tegen het schooljaar 2020–2021 geen tussendoortjes meer aan uit de uitdoofcategorie ‘bij voorkeur niet’.

In 2021 biedt van de deelnemende basisscholen³:

- 91% nooit koeken met chocolade of vulling, wafels, cake, taart en ander gebak, chocolade, snoeprepen en snoep aan (t.o.v. 90% in 2018 en 90% in 2015);
 - Van die die deze tussendoortjes nog aanbieden geeft 55% aan dat enkel bij speciale gelegenheden te doen, 45% biedt ze aan tijdens de (middag)pauzes.
- 95% nooit chips, zoute nootjes en andere zoute snacks aan (t.o.v. 97% in 2018);
 - Van die die deze tussendoortjes nog aanbieden geeft 94% aan dat enkel bij speciale gelegenheden te doen, de rest (6%) biedt ze wel nog aan tijdens de pauzes.
- 98% nooit koffiekoeken, croissants, donuts, worstenbroodjes, pizzabaguettes en ander hartig gebak aan (t.o.v. 98% in 2018).
 - Van die die deze tussendoortjes nog aanbieden geeft 75% aan dat enkel bij speciale gelegenheden te doen, de rest (25%) biedt ze wel nog aan tijdens de (middag)pauzes.

→ Net zoals in 2015 en 2018, zien we dat ook in 2021 een groot percentage van de deelnemende basisscholen geen tussendoortjes meer aanbiedt uit de uitdoofcategorie. Ondanks dit significante aandeel, is de 100%–doelstelling rond het uitdoofbeleid niet volledig behaald. Een belangrijke noot daarbij is dat een groot deel van de scholen die nog tussendoortjes uit de uitdoofcategorie aanbieden, dat énkél doet bij speciale gelegenheden. Dat is in overeenstemming met de aanbevelingen bij het aanbod van dranken en tussendoortjes op school. Een kleiner deel van de scholen die nog steeds producten uit het uitdoofbeleid aanbieden, doet dit op meer regelmatige basis. Het is vooral deze laatste groep van scholen waarop we in de toekomst moeten blijven inzetten.

³ Scholen werden gevraagd om voor elk van de tussendoortjes uit de uitdoofcategorie aan te geven hoe vaak en wanneer deze beschikbaar zijn voor de leerlingen op school.

OOK PROMOTIE VAN GEZONDE DRANKEN EN TUSSENDOORTJES?

Scholen bieden het best dranken en tussendoortjes aan uit de categorie basisaanbod, en voeren daarvoor idealiter een aanmoedigingsbeleid. Dat wil zeggen dat deze dranken en tussendoortjes bij voorkeur dagelijks en via verschillende kanalen beschikbaar zijn op school.

 <p>Vers fruit</p> <p>Groenten bv. kerstomaatjes, wortel, komkommer, verse groentesoep</p> <p>Yoghurt natuur (zonder toegevoegde suikers), verse kaas natuur (zonder toegevoegde suikers), alternatief op basis van soja natuur (met calcium verrijkt)</p> <p>Noten (ongezouten)</p> <p>Belegde boterham, rijstwafel, beschuit, knäckebröd</p>	<p>Basis (ruim beschikbaar)</p>	<p>Voor deze tussendoortjes wordt een aanmoedigingsbeleid gevoerd.</p> <p>Deze tussendoortjes zijn bij voorkeur dagelijks en via verschillende kanalen beschikbaar op school.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Combineer vers fruit eventueel met een boterham, rijstwafel. • Voeg aan je yoghurt vers fruit of een beetje confituur toe in plaats van suiker. • Kies voor ongezouten noten. • Besmeer je boterham, rijstwafel met een mespunt smeer vet en beleg (zie fiche 'Naar een evenwichtig aanbod van warme maaltijden en belegde broodjes').
 <p>Water (plat en bruisend)</p> <p>Witte melk</p> <p>Calciumverrijkte sojadrnk natuur</p> <p>Verse groentesoep</p>	<p>Basis (ruim beschikbaar)</p>	<p>Voor deze dranken wordt een aanmoedigingsbeleid gevoerd.</p> <p>Deze dranken zijn bij voorkeur dagelijks en via verschillende kanalen beschikbaar op school.</p>	

Uit deze categorie biedt in 2021 van de deelnemende basisscholen⁴:

- 97% vier tot vijf keer per week **plat of bruisend water in flessen of leidingwater** aan (t.o.v. 98% in 2018; 98% in 2015; 97% in 2012);
 - o 89% van de scholen geeft aan dat water op school op elk moment van de dag beschikbaar is voor de kinderen.
 - o De meerderheid biedt kraanwater aan (87%).
- 31% vier tot vijf keer per week **witte melk (ongezoet)** aan (t.o.v. 49% in 2018; 44% in 2015; 51% in 2012);
 - o 65% biedt nooit witte melk (ongezoet) aan.
- 2% vier tot vijf keer per week **calciumverrijkte sojadranken natuur (ongezoet)** aan (t.o.v. 3% in 2018);
 - o 96% biedt nooit calciumverrijkte sojadranken natuur (ongezoet) aan.
- 39% vier tot vijf keer per week **verse groentesoep** aan (t.o.v. 40% in 2018);
 - o 50% biedt nooit verse groentesoep aan.
- 21% vier tot vijf keer per week **vers fruit als tussendoortje** aan (t.o.v. 15% in 2018; 10% in 2015; 10% in 2012);
 - o 29% biedt nooit vers fruit als tussendoortje aan.
 - o 36% biedt één keer per week vers fruit als tussendoortje aan.
- 17% vier tot vijf keer per week **verse groenten als tussendoortje** aan (t.o.v. 7% in 2018);
 - o 40% biedt nooit verse groenten als tussendoortje aan.
 - o 21% biedt één keer per week verse groenten als tussendoortje aan.

⁴ Scholen werden gevraagd om voor elk van de dranken en tussendoortjes uit het basisaanbod aan te geven hoe vaak en wanneer deze beschikbaar zijn voor de leerlingen op school.

- 9% vier tot vijf keer per week **belegde boterhammen, rijstwafels, beschuiten** aan (t.o.v. 7% in 2018);
- 1% vier tot vijf keer per week **yoghurt natuur of verse kaas natuur (ongezoet)** aan (t.o.v. 1% in 2018; 17% in 2015; werd in 2015 wel bevraagd als ‘melkproducten zonder toegevoegde suiker’);
- 1% vier tot vijf keer per week **alternatieven voor yoghurt natuur of verse kaas natuur op basis van soja (ongezoet)** aan (t.o.v. 1% in 2018);
- 2% vier tot vijf keer per week **ongezouten noten** aan (t.o.v. 2% in 2018).

- Het drinken van de volgende dranken wordt actief **gepromoot** door de scholen:
 - o water (99%)
 - o verse groentesoep (30%)
 - o witte melk (ongezoet) (28%)

- ➔ Quasi alle basisscholen volgen de aanbeveling om elke dag water aan te bieden. Het drinken van water wordt in bijna alle scholen actief gepromoot.

- ➔ Ten opzichte van de monitoring in 2018, zien we een stijging in het aantal basisscholen dat dagelijks fruit (↑ 6%) en verse groenten (↑ 10%) als tussendoortje aanbiedt. Een positieve evolutie, al gaat het steeds nog maar om ongeveer een vijfde van de scholen die deze aanbeveling volgt. In de meeste scholen (65%) wordt vers fruit wel minstens één keer per week aangeboden.

- ➔ Ten opzichte van de monitoring in 2018, zien we een daling in het aantal basisscholen dat dagelijks witte melk (ongezoet) aanbiedt (↓ 18%). In de categorie tussendoortjes worden ongezoete melkproducten en alternatieven slechts door 1% van de scholen dagelijks aangeboden.

80% van de basisscholen gaf aan geen moeilijkheden te ondervinden bij het aanpassen van het aanbod van dranken en tussendoortjes op school, 17% van de scholen ondervond die wel en 3% gaf aan het niet te weten. Net zoals in 2018 is ‘weerstand van de ouders’ de meest gerapporteerde hindernis (87%).

SECUNDAIR ONDERWIJS

Net zoals in 2018, werden alle scholen uit het secundair onderwijs gevraagd om deel te nemen aan de monitoring. In 2021 vulden 161 van de 1091 secundaire scholen de vragenlijst in, waarvan 121 scholen het einde van de vragenlijst hebben bereikt. Deze scholen zijn niet noodzakelijk dezelfde als de deelnemende scholen in 2018, wat betekent dat kleine verschillen in percentages (< 5%) tussen 2018 en 2021 verwaarloosbaar zijn. De groep geeft een correcte weerspiegeling van de populatie¹ wat betreft de schoolkenmerken 'onderwijstype', 'onderwijsniveau', 'onderwijsgraad' en 'grootte van de school'. Enkel scholen uit het provinciaal/gemeentelijk onderwijsnet en scholen met een hoger percentage indicatorleerlingen van tussen de 61–80% en van meer dan 80% waren ondervertegenwoordigd.

DRANKEN

Richtlijnen: <https://www.gezondleven.be/files/voeding/Aanbevelingen-dranken-secundair.pdf>

 <p>Frisdranken (met toegevoegde suikers) Fruitdranken en nectars (met toegevoegde suikers) Isotone sportdranken</p>	Bij voorkeur niet (in afbouw)	Voor deze dranken wordt een uitdoof-/ontmoedigingsbeleid gevoerd. Deze dranken biedt de school bij voorkeur niet aan. Biedt de school deze momenteel nog aan, dan wordt dit aanbod afgebouwd.
---	---	---

Doelstelling engagementsverklaring: 100 % van de secundaire scholen biedt tegen het schooljaar 2020–2021 geen dranken meer aan uit de uitdoofcategorie 'bij voorkeur niet'.

In 2021 biedt van de deelnemende secundaire scholen?:

- 88% nooit **gesuikerde frisdrank** aan (t.o.v. 71% in 2018 en 31% in 2015);
 - 5% biedt vier tot vijf keer per week gesuikerde frisdrank aan.
 - Van diegene die deze dranken nog aanbieden geeft 50% aan dit enkel nog bij speciale gelegenheden te doen, 42% tijdens de (middag)pauzes en 7% op elk moment.
- 97% nooit **isotone sportdrank** aan (t.o.v. 84% in 2018 en 67% in 2015);
- 95% nooit **gesuikerde fruitdranken en nectars** aan (t.o.v. 87% in 2018).

→ Net zoals in 2018, zien we ook in 2021 een positieve evolutie. Zo kiezen steeds meer scholen om gesuikerde frisdrank (↑ 17% t.o.v. 2018; ↑ 57% t.o.v. 2015), isotone sportdrank (↑ 13% t.o.v. 2018; ↑ 30% t.o.v. 2015), gesuikerde fruitdranken en nectars (↑ 8% t.o.v. 2018) niet meer aan te bieden. Ondanks deze evolutie, is de 100%-doelstelling rond het uitdoofbeleid niet volledig behaald. Van alle dranken in het uitdoofbeleid, is er bij gesuikerde frisdrank nog het meest ruimte voor verbetering. Een belangrijke noot daarbij is dat de helft van de scholen die nog gesuikerde frisdrank aanbiedt, dit énkél occasioneel doet bij speciale gelegenheden. Dit is in overeenstemming met de aanbevelingen bij het aanbod van dranken en tussendoortjes op school. De andere helft doet dit wel nog op meer regelmatige basis. Het zijn vooral de scholen die nog steeds een frequent aanbod hebben van dranken uit de uitdoofcategorie waarop er verder kan ingezet worden.

TUSSENDOORTJES

Richtlijnen: <https://www.gezondleven.be/files/voeding/Aanbevelingen-tussendoortjes-BaO-en-SO.pdf>

 <p>Koffiekoeken, croissants, donuts, worstenbroodje Koeken met chocolade of vulling Wafels, cake, taart Snoep, chocolade, snoeprepen Chips en andere zoute snacks</p>	Bij voorkeur niet (in afbouw)	Voor deze tussendoortjes wordt een uitdoof-/ontmoedigingsbeleid gevoerd. Deze tussendoortjes bij voorkeur niet aanbieden. Biedt de school deze momenteel nog aan, dan wordt dit aanbod afgebouwd. (bv. wafels zijn duurder dan fruit en worden enkel tijdens de middagpauze aangeboden).	• Occasioneel (bv. op schoolfeesten, opendeurdagen,...) kan een (kleine) portie van deze producten aangeboden worden. Bv.: kies voor de kleine of minivorm van een snoepreep in plaats van de standaardportie.
--	---	--	--

Doelstelling engagementsverklaring: 100 % van de secundaire scholen biedt tegen het schooljaar 2020–2021 geen tussendoortjes meer aan uit de uitdoofcategorie ‘bij voorkeur niet’.

In 2021 biedt van de deelnemende secundaire scholen³:

- 63% nooit **koeken met chocolade of vulling, wafels, cake, taart en ander gebak, chocolade, snoeprepen en snoep** aan (t.o.v. 55% in 2018; 47% in 2015);
 - Van die die deze tussendoortjes nog aanbieden geeft 27% aan dat enkel nog bij speciale gelegenheden te doen, 66% tijdens de (middag)pauzes en 8% op elk moment.
- 72% nooit **koffiekoeken, croissants, donuts, worstenbroodjes, pizzabaguettes** aan (t.o.v. 75% in 2018);
 - Van die die deze tussendoortjes nog aanbieden geeft 54% aan dat enkel nog bij speciale gelegenheden te doen, 30% enkel tijdens de middagpauze, 11% tijdens de pauzes, en 5% op elk moment van de dag.
- 87% nooit **chips, zoute nootjes en andere zoute snacks** aan (t.o.v. 82% in 2018).
 - Van die die deze tussendoortjes nog aanbieden geeft 63% aan dat enkel nog bij speciale gelegenheden te doen, 25% enkel tijdens de middagpauze en 13% op elk moment van de dag.

→ Voor de meeste tussendoortjes uit de uitdoofcategorie is er een positieve evolutie. Zo kiezen steeds meer scholen ervoor om ‘koeken met chocolade of vulling, wafels, cake, taart en ander gebak, chocolade, snoeprepen, snoep’ (↑ 8% t.o.v. 2018; ↑ 16% t.o.v. 2015), ‘chips, zoute nootjes en andere zoute snacks’ (↑ 5% t.o.v. 2018) niet meer aan te bieden. Ondanks de positieve evolutie, is de 100%–doelstelling rond het uitdoofbeleid niet behaald. Een belangrijke noot daarbij is dat een groot deel van de scholen die deze ongezonde tussendoortjes nog aanbiedt, dat énkél doet bij speciale gelegenheden. Dat is in overeenstemming met de aanbevelingen bij het aanbod van dranken en tussendoortjes op school. Het is vooral het andere deel van de scholen – nl. de scholen die op dagelijkse basis producten uit het uitdoofbeleid aanbieden – waarop er verder kan ingezet worden.

OOK PROMOTIE VAN GEZONDE DRANKEN EN TUSSENDOORTJES?

Scholen bieden het best dranken en tussendoortjes aan uit de categorie basisaanbod, en voeren daarvoor idealiter een aanmoedigingsbeleid. Dat wil zeggen dat deze dranken en tussendoortjes bij voorkeur dagelijks en via verschillende kanalen beschikbaar zijn op school.

 <p>Vers fruit</p> <p>Groenten bv. kerstomaatjes, wortel, komkommer, verse groentesoep</p> <p>Yoghurt natuur (zonder toegevoegde suikers), verse kaas natuur (zonder toegevoegde suikers), alternatief op basis van soja natuur (met calcium verrijkt)</p> <p>Noten (ongezouten)</p> <p>Belegde boterham, rijstwafel, beschuit, knäckebröd</p>	<p>Basis (ruim beschikbaar)</p>	<p>Voor deze tussendoortjes wordt een aanmoedigingsbeleid gevoerd.</p> <p>Deze tussendoortjes zijn bij voorkeur dagelijks en via verschillende kanalen beschikbaar op school.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Combineer vers fruit eventueel met een boterham, rijstwafel. • Voeg aan je yoghurt vers fruit of een beetje confituur toe in plaats van suiker. • Kies voor ongezouten noten. • Besmeer je boterham, rijstwafel met een mespunt smeervet en beleg (zie fiche 'Naar een evenwichtig aanbod van warme maaltijden en belegde broodjes').
--	--	--	--

Dranken*	Aanbod op school	Beleid
 <p>Water (plat en bruisend)</p> <p>Witte melk</p> <p>Calciumverrijkte sojadrink natuur</p> <p>Verse groentesoep</p> <p>Thee, koffie (zonder toevoeging van suikers)</p> <p>Gearomatiseerde waters (zonder toegevoegde suikers en zoetstoffen)</p>	<p>Basis (ruim beschikbaar)</p>	<p>Voor deze dranken wordt een aanmoedigingsbeleid gevoerd.</p> <p>Deze dranken zijn bij voorkeur dagelijks en via verschillende kanalen beschikbaar op school.</p>

Uit deze categorie biedt in 2021 van de deelnemende secundaire scholen⁴:

- 97% vier tot vijf keer per week **plat of bruisend water in flessen of leidingwater** aan (t.o.v. 97% in 2018, 81% in 2015);
 - o 67% van de scholen die water aanbieden geeft aan dat water op elk moment van de dag beschikbaar is voor de leerlingen.
 - o Scholen werden gevraagd op welke manier(en) het water aangeboden werd: 50% gaf aan het water te verdelen in de refter, 46% via een fontein, 43% via de kraan, 37% via een watertappunt, 9% via een schoolwinkeltje.
- 30% vier tot vijf keer per week **gearomatiseerd water** (zonder toegevoegde suikers en/of zoetstoffen) aan (t.o.v. 43% in 2018);
 - o 61% biedt nooit gearomatiseerd water aan.
- 45% vier tot vijf keer per week **groentesoep** aan (t.o.v. 40% in 2018);
 - o 36% biedt nooit groentesoep aan.
- 12% vier tot vijf keer per week **witte melk (ongezoet)** aan (t.o.v. 13% in 2018; 16% in 2015; 28% in 2012);
 - o 77% biedt nooit witte melk (ongezoet) aan.
- 1% vier tot vijf keer per week **calciumverrijkte sojadranken natuur (ongezoet)** aan (t.o.v. 1% in 2018);
 - o 90% biedt nooit calciumverrijkte sojadranken natuur (ongezoet) aan.

- 22% vier tot vijf keer per week **vers fruit** aan (t.o.v. 25% in 2018; 24% in 2015);
 - o 41% biedt nooit vers fruit aan.
 - o 14% biedt één keer per week vers fruit aan.
 - 30% vier tot vijf keer per week **verse groenten** aan (t.o.v. 8% in 2018);
 - o 46% biedt nooit verse groenten aan.
 - o 6% biedt één keer per week verse groenten aan.
 - 15% vier tot vijf keer per week **belegde boterhammen, rijstwafels, beschuiten** aan (t.o.v. 18% in 2018);
 - 10% vier tot vijf keer per week **yoghurt natuur of verse kaas natuur (ongezoet)** aan (t.o.v. 8% in 2018; 17% in 2015; werd in 2015 wel bevraagd als ‘melkproducten zonder toegevoegde suiker’);
 - 1% vier tot vijf keer per week **alternatief voor yoghurt natuur of verse kaas natuur op basis van soja (ongezoet)** aan (t.o.v. 1% in 2018).
-
- ➔ Quasi alle secundaire scholen volgen de aanbeveling om elke dag water aan te bieden.
 - ➔ Minder secundaire scholen bieden dagelijks gearomatiseerd water aan (↓ 13% t.o.v. 2018). Gearomatiseerd water kan dagelijks aangeboden worden in secundaire scholen, maar is geen must als gewoon (kraan)water dagelijks beschikbaar is.
 - ➔ Ten opzichte van de monitoring in 2018, zien we een stijging in het aantal secundaire scholen dat dagelijks verse groenten (↑ 22%) als tussendoortje aanbiedt. Het aantal scholen dat dagelijks vers fruit aanbiedt blijft t.o.v. 2018 min of meer stabiel (↓ 3% t.o.v. 2018). Het gaat om ongeveer een vierde van de scholen die de aanbeveling van fruit en groenten als tussendoortje volgt.
 - ➔ Het aantal secundaire scholen die dagelijks ongezoete melkproducten en alternatieven aanbieden als drank of tussendoortje zijn min of meer stabiel gebleven t.o.v. 2018. Het gaat om minder dan een achtste van de secundaire scholen die deze aanbevelingen volgt.

69% van de secundaire scholen gaf aan geen moeilijkheden te ondervinden bij het aanpassen van het aanbod van dranken en tussendoortjes op school, 19% van de scholen ondervond die wel waarbij net zoals in 2018 de meest gerapporteerde hindernis (83%) **‘weerstand van de leerlingen’** is. 61% gaf wel aan leerlingen betrokken te hebben bij de aanpassingen in het aanbod, 29% deed dat niet. Leerlingen werden vooral betrokken via de leerlingenraad (73%). Verder werden leerlingen bv. geïnformeerd via het schoolreglement (52%) of via een infomoment over gezonde voeding (34%).

Conclusie: samenwerking biedt perspectief voor gezonde scholen

Samengevat

De monitoring in 2021 van het Vlaams Instituut Gezond Leven vzw rond het dranken- en tussendoortjesaanbod in scholen toont een **positieve evolutie**, zowel in het basisonderwijs als in het secundair onderwijs. **Er is een duidelijke stijging sinds 2015 en 2018 in het aantal scholen dat gesuikerde dranken en suiker- en vetrijke tussendoortjes niet meer aanbiedt.**

Ondanks deze positieve evolutie is er ook nog een aandeel scholen dat verder moet overtuigd en/of ondersteund worden om dat aanbod af te bouwen. Voornamelijk scholen die dranken en tussendoortjes uit de uitdoofcategorie nog standaard aanbieden aan leerlingen en dus niet alleen bij speciale gelegenheden. Ook dient er verder ingezet te worden op een aanbod van producten uit het aanmoedigingsbeleid.

De **positieve evolutie** wordt ook geobserveerd bij **het dagelijkse aanbod van fruit en groenten als tussendoortje** in het basisonderwijs. Al is er hier nog groeimarge om fruit en groenten op dagelijkse basis aan te bieden. Bij de secundaire scholen is het aantal scholen met een dagelijks aanbod van groenten als tussendoortje gestegen, terwijl het aantal scholen met een dagelijks aanbod van vers fruit min of meer stabiel bleef. Ook hier is er groeimarge om fruit en groenten als tussendoortje op dagelijkse basis aan te bieden. Wél opvallend positief is **het grote aantal basis- en secundaire scholen dat dagelijks (kraan)water aanbiedt!**

Aandachtspunten

Samengevat zijn de aandachtspunten voor het basisonderwijs:

- het schrappen van fruitsap, gezoete melk en koeken met chocolade;
- op meer regelmatige basis aanbieden van: groenten, fruit, witte melk (ongezoet), yoghurt natuur en verse kaas natuur (ongezoet).

De groep basisscholen die nooit fruit of groenten als tussendoortje aanbiedt kan nog verder aangemoedigd worden om dit bv. al wekelijks te doen, met behulp van subsidies via het project Oog voor Lekkers. Ook voor het aanbod van ongezoete witte melk kan een beroep gedaan worden op subsidies via het Oog voor Lekkers-project. Zo kunnen niet alleen basisscholen die nog gezoete melk aanbieden gestimuleerd worden om die te vervangen door ongezoete witte melk, maar kunnen ook basisscholen waar momenteel geen aanbod van witte melk is, aangemoedigd worden om ongezoete witte melk beschikbaar te maken.

Samengevat zijn dit de grootste werkpunten voor het secundair onderwijs:

- het schrappen van gesuikerde frisdrank en gesuikerde en vetrijke tussendoortjes;
- op meer regelmatige basis aanbieden van: groenten, fruit, witte melk (ongezoet), yoghurt natuur en verse kaas natuur (ongezoet). Secundaire scholen kunnen voor het aanbieden van fruit en groenten bv. gebruik maken van het Snack & Chill-project.

Samenwerken loont

In de engagementsverklaring werd een periode van vijf jaar vooropgesteld om het aanbod gesuikerde dranken en suiker- en vetrijke tussendoortjes stapsgewijs af te bouwen. Sinds de ondertekening van de engagementsverklaring is een blijvende positieve evolutie merkbaar. Scholen werden aangemoedigd om stapsgewijs het ongezonde aanbod af te bouwen.

Verschillende ondertekenaars van de engagementsverklaring hebben een **mix van strategieën** ingezet om scholen te ondersteunen. De ondertekenaars **informeerden** scholen bv. over de **aanbevelingen, ondersteunende materialen en tips** en boden ook **educatieve materialen** aan. Producenten/leveranciers maakten op hun beurt **afspraken rond het aanbod** in overeenstemming met de aanbevelingen. Verder werd er aan de hand van nieuwe projecten en materialen ook **ingezet op leerlingenparticipatie en ouderbetrokkenheid**. Uit de monitoring blijkt echter wel dat we nog verder moeten inzetten op het wegwerken van de weerstand bij leerlingen (in het secundair onderwijs) en ouders (in het basisonderwijs), waardoor scholen nog beter werk kunnen maken van het aanbod.

De betrokkenheid van zowel de Vlaamse minister van Onderwijs als de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding bij de engagementsverklaring zorgde voor een breder draagvlak en ruimere samenwerking, ook op beleidsniveau.

De engagementsverklaring biedt perspectief voor de toekomst

Een groot aandeel scholen toont dat het mogelijk is om een ongezond aanbod van tussendoortjes en dranken af te bouwen en een meer evenwichtig en gezonder aanbod te installeren. Een toekomstig streefdoel kan dan ook zijn om scholen die nog weerstand ondervinden verder te ondersteunen om het aanbod van dranken en tussendoortjes stapsgewijs verder aan te passen. Er hoeft niet noodzakelijk verder gestreefd te worden naar de eerder vooropgestelde 100%-doelstelling. Het zijn m.a.w. de scholen die een frequent aanbod van ongezonde dranken en tussendoortjes hebben – en veel minder de scholen die ze alleen nog occasioneel aanbieden – die moeten blijven gemotiveerd en ondersteund worden om hun aanbod gezonder te maken. Naast de afbouw van ongezonde dranken en tussendoortjes dient in de toekomst uiteraard ook voldoende aandacht te gaan naar de verdere uitrol van het aanmoedigingsbeleid.

Naast het aanwezige aanbod van dranken en tussendoortjes op school kunnen er aanvullende afspraken gemaakt worden rond wat leerlingen meebrengen. Verder is ook het aanbod schoolmaaltijden en broodjes van belang. Een gezond en toegankelijk aanbod van voeding op school is namelijk één van de pijlers om te komen tot [een voedingsbeleid op school](#). De engagementsverklaring toont aan dat wijzigingen in het voedingsaanbod op school mogelijk zijn door de krachten te bundelen. Door acties van verschillende partners samen te voegen, wordt de dynamiek versterkt. Er ontstaat een sneeuwbaaleffect en nieuwe inspirerende acties kunnen worden opgezet die tot een gezonder en milieuvriendelijker voedingsaanbod leiden in en rond de scholen. In de toekomst wordt best gekeken hoe verder tot sterke samenwerkingen te komen en hoe de transversale werking van de overheid te bevorderen om het aanbod van gezonde dranken en tussendoortjes in alle scholen verder uit te bouwen.